

“Een partij mag zich nooit van haar geschiedenis afscheuren.”¹

Met de dramatische verkiezingsuitslag van 18 mei 2003 kwam een abrupt einde aan het succesverhaal van de Vlaamse groene partij. Agalev haalde de kiesdrempel van 5 procent niet en verdween uit de Kamer en de Senaat. In vergelijking met de succesvolle verkiezingen van 1999 hield de partij nog geen 40 procent van haar kiespubliek over.² Deze electorale opdoffer had een enorme impact op de partij als organisatie. Het verdwijnen uit het Parlement betekende een klap voor de financiën van de partij en de gevolgen daarvan werden snel duidelijk: het personeelsbestand van Agalev werd drastisch afgeslankt. In de burelen en de kelders van het partijsecretariaat bleef het archief van de partij enigszins verweesd achter. Maar lang zou dat niet duren. In 2004 ondertekenden Groen!, de rechtstreekse erfgenaam en opvolger van Agalev, en Amsab-ISG een samenwerkingsakkoord over het archief van de ecologische partij.³

Agalev in vogelvlucht

Eind van de jaren 1960 ontstonden in veel Vlaamse gemeentes milieuactiegroepen. Al snel groepeerden die zich in regionale verbanden. Een van die regionale actiegroepen was Red de Voorkempen, opgericht in 1970 (zie het artikel van Gert Van Overstraeten in dit nummer). Het verzet tegen het duwvaartkanaal dat acht gemeenten in de Voorkempen zou verminken, bleek de katalysator voor de milieubeweging in het Antwerpse: bestaande groepen vonden elkaar en nieuwe werden opgericht.⁴ De door Luc Versteyleyn geïnspireerde beweging Anders Gaan Leven

Verkiezingsactie van Agalev op een biomarkt in Brussel, 1999 (Amsab-ISG, Gent)

speelde hier een pioniersrol. De beweging kreeg haar naam in 1972. Een jaar later werd een beginselverklaring gepubliceerd.⁵ Al snel kwam de relatie met de politieke wereld op de agenda. Bij verkiezingen in 1974 en 1976 steunde de beweging Anders Gaan Leven diverse kandidaten van de traditionele partijen met een groen profiel, maar die aanpak leverde weinig of niets op. In 1977 trok Anders Gaan Leven in een aantal gemeentes voor het eerst naar de kiezer. De landelijke doorbraak kwam er bij de Europese verkiezingen van 1979 met 2,3 procent van de stemmen, weliswaar zonder verkozenen. Bij de parlamentsverkiezingen van 1981 werd die score bijna verdubbeld en deden 2 kamerleden en 1 senator hun intrede in het parlement.⁶ Met uitzondering van de verkiezingen van 1995 was de partij er tussen 1982 en 1999 steeds electoraal op vooruitgegaan. Na de bijzonder succesvolle verkiezingen van 1999 trad Agalev zelfs toe tot de Vlaamse en de federale regering.

Het relatief bescheiden electorale succes zette een discussie binnen de groene beweging op scherp: waar lag een juiste verhouding tussen de beweging Anders Gaan Leven en de politieke emanatie daarvan, een groene partij? Uiteindelijk viel de

beslissing op een beraad in Tielrode in 1982: de beweging Anders Gaan Leven en de partij Agalev gingen vanaf dan apart door het leven.

Over het vaderschap van de groene partij Agalev bestaat weinig twijfel, evenmin over waar de wieg van de nieuwe politieke formatie stond. De partij Agalev is gegroeid uit de beweging Anders Gaan Leven, het geesteskind van Luc Versteylen, en zag het levenslicht in het Antwerpse.

Maar over het officiële tijdstip van de geboorte van de partij bestaat blijkbaar nog altijd discussie. In zijn memoires situeert Luc Versteylen dat moment op 21 maart 1977, toen de beweging Agalev voor het eerst besliste deel te nemen aan verkiezingen.⁷ Een andere chronologie neemt het congres van Tielrode van 27 en 28 maart 1982 als geboortedatum.⁸ Nog een derde mogelijkheid zijn de Europese verkiezingen van 1979.⁹ Eigenlijk wordt nog een vierde jaartal gehanteerd: 1981. In 1991 greep de partij tien jaar aanwezigheid in het federale parlement aan als ankerpunt voor een terugblik.¹⁰ Wat er ook van zij, over het einde van Agalev bestaat geen discussie: op een congres op 15 november 2003 werd de oude partij ten grave gedragen en de nieuwe partij Groen! boven de doopvont gehouden.

Een partij op zoek naar een vorm

Een congres van 22 en 23 mei 1982 in Hasselt legde in een beginselverklaring de doelstellingen van de groene partij vast. Drie kernwoorden stonden centraal: geweldloos, ecologisch en basisdemocratisch.¹¹ De laatste kwalificatie refereerde naar de vroegere discussies over de precieze band tussen beweging en partij, maar gaf vooral ook aan welk soort partij Agalev wou zijn. Zowel beweging als partij waren ontstaan tegen een achtergrond van kritiek tegenover de traditionele partijen. Met een open partij waarbij de macht bij de basis zou liggen, wilde Agalev aantonen dat andere ideeën ook een andere manier van partijorganisatie vereisten en dat een politieke partij zowel electoraal succes kon boeken als intern democratisch kon blijven.¹² De zoektocht naar partijstructuren die deze combinatie mogelijk moesten maken, zou bijzonder lang en lastig blijken. Deze ideologische queeste heeft een directe band met de institutionele en administratieve geschiedenis van de partij en is de sleutel bij uitstek om het archief van de partij te ontsluiten, waarover verder nog meer.

Politieke partijen zijn zowel een ledenbeweging, een administratieve organisatie als een politieke actor. Naarmate een partij electoraal succes boekt, wordt ze sterker als politieke actor (meer verkozenen) en als organisatie (meer middelen en personeel). De ledenbeweging komt daarbij doorgaans onder druk te staan.¹³ Deze tendens is merkbaar bij nagenoeg elke partij. Agalev roeide dus niet enkel tegen de stroom in, de partij probeerde eigenlijk de trend te keren met maatregelen zoals rotatie van mandaten, een collectief leiderschap of een verbod op cumulatie. De vraag is of dergelijke maatregelen effectief leiden tot basisdemocratie en of met basisdemocratie überhaupt verkiezingen te winnen zijn.¹⁴ Agalev zou met deze vraag blijven worstelen: op nagenoeg elk congres stak die de kop op. Alleen al in

de jaren 1980 waren er vier statutaire congressen waar aan de organisatie van de partij wijzigingen werden aangebracht.¹⁵

Reeds in 1982 heeft de partij een beperkte structuur. Er was een landelijk secretariaat in de Onderrichtstraat in Brussel, waar ook de Groene Omroep is gevestigd.¹⁶

De eerste statuten legden de structuur vast: het landelijk congres (LC) bepaalde als hoogste orgaan de lijn van de partij, het koos het bestuur of uitvoerend comité (UC), het kon de statuten wijzigen, het superviseerde de verkozenen en koos de leden van de Stuurgroep (SG). De SG vertegenwoordigde Agalev tussen twee congressen en telde tien leden per provincie. Het UC voerde de beslissingen van de SG uit en stond in voor de dagelijkse werking van de partij, inclusief het financieel beheer.¹⁷

Opvallend was dat de partij geen voorzitter kreeg. Ook andere elementen wezen op de intentie om het basisdemocratisch karakter van de partij gestalte te geven. Leden van de SG konden maximaal twee mandaten van twee jaar opnemen en de verkozenen van de partij werden door het LC, de SG en het UC zowel ondersteund als gecontroleerd. Van parlementaire fracties was geen sprake. Aan het lidmaatschap werden hoge eisen gesteld: het onderschrijven van de principes was niet voldoende, van de leden werd een actieve inzet verwacht. Het groeiende electorale succes maakte de uitbouw van diverse initiatieven mogelijk, zoals Landweg (ondersteuning van lokale mandatarissen), het Instituut voor Politieke Ecologie (studiedienst), Ploeg (vormingsdienst), Vrouwenbureau en *Bladgroen* (ledenblad). De partij barstte letterlijk uit haar voegen en verhuisde naar een ruimer gebouw in de Tweerkenstraat. In 1987 stonden tegenover 30 vrijwilligers in de bestuursorganen 33 betaalde krachten en 13 parlementairen. Theoretisch lag de sturing van en de controle over de partij bij de vrijwilligers, in de praktijk groeide de rol van professionelen en mandatarissen.

Een statutair congres in november 1989 in Gent probeerde de spanningen te ontmijnen. Zo werd de mogelijkheid van een referendum ingevoerd. Het rotatieprincipe werd uitgebreid: aanvankelijk gold dat enkel voor partijmandaten, vanaf dan ook voor politieke mandaten.

Maar vooral het partijsecretariaat was het onderwerp van aanpassingen. Het kreeg drie onderscheiden functies met telkens een personeelslid als verantwoordelijke: een partijsecretaris, een politiek secretaris en een technisch secretaris. Als beroepskrachten speelden de partijsecretaris en de politiek secretaris nu een belangrijke rol, maar tegelijk verhoogde de controle door de basis: het was de SG die beiden opvolgde. Opvallend bij heel deze ontwikkeling was dat het ledental van de partij zeer laag bleef, ondanks de inspanningen om meer leden te werven. Dat van leden een grotere inzet werd verwacht dan in klassieke partijen, speelde hier wellicht een belangrijke rol. Bovendien had de partij wel lokale groepen, maar dat waren geen partijafdelingen in de klassieke zin van het woord. De ontstaansgeschiedenis, de omvang en de werking van die groepen waren uitermate divers. Vanuit

het Brussels hoofdkwartier was er relatief weinig sturing. Omgekeerd voelden lokale groepen zich relatief weinig betrokken bij wat het lokale niveau oversteeg.

Eind 1994 legde een werkgroep de partijwerking nogmaals onder de loep. Het was de voorbereiding van een statutair congres in november 1995, waar opnieuw gesleuteld werd aan de partijstructuur. De SG werd vervangen door de politieke raad (PR). De PR was bevoegd voor inhoudelijke lijn van de partij en oefende controle uit op het partijbestuur, op de politieke secretaris, de partijsecretaris en op de politieke mandatarissen. Het UC werd vervangen door het partijbestuur (PB). Dit PB leidde o.a. het secretariaat, volgde de partijstrategie op en organiseerde de congressen en de verkiezingscampagnes. Er kwam een dagelijks bestuur (DB). Dat bestond uit de politiek secretaris en de partijsecretaris. Een echte voorzitter kreeg de partij niet. Wel was er voor het eerst sprake van fracties in de statuten.¹⁸

Over het archief

Het akkoord dat Groen! en Amsab-ISG in 2004 sloten over het partijarchief heeft drie onderdelen. Eén luik slaat op het statisch archief, het gedeelte dat voor de partij geen administratief of juridisch nut meer heeft. Aan de overdracht van dit archief ging heel wat voorbereiding vooraf. De werkzaamheden gebeurden op het secretariaat van de partij. Meer dan honderd grote verhuisdozen, het equivalent van ruim vierhonderd klassieke archiefdozen, stonden in de kelder te wachten. Alle dozen werden bekeken, getrieerd en summier beschreven. Daarna is het archiefmateriaal zuurvrij verpakt. Midden oktober 2004 stonden uiteindelijk 237 archiefdozen klaar voor transport naar de magazijnen van Amsab-ISG.¹⁹

Het archief omspannt de periode 1980-2003 en reflecteert de drie facetten van de partijwerking: de ledenbeweging, de partijorganisatie en de politieke actie. Er zijn stukken van de diverse partijechelons, zoals het UC en de SG. Naast agenda's en verslagen bevatten die meestal omvangrijke voorbereidende stukken. Er zijn dossiers over het parlementaire werk, reeksen briefwisseling van het secretariaat en dossiers over thema's uit de politieke actualiteit. De verkiezingen op de verschillende niveaus zijn ruim vertegenwoordigd: lijstvorming, programma's en campagnes. Een belangrijk onderdeel van het materiaal zijn de stukken rond partijcongressen: Agalev organiseerde er een vijftigtal: statutaire, ideologische, politieke en thematische.²⁰ De partij heeft zich steeds geprofileerd als een bevoorrechte partner van de nieuwe sociale bewegingen. Vooral over de contacten met de derdewereldbeweging is er veel materiaal voorhanden. In het archief bevinden zich ook veel publicaties van de partij, zoals *Echo's uit de Stuurgroep*. Daarnaast is er heel wat verkiezingspropaganda. Aanvankelijk was het de bedoeling van dit archief een inventaris te maken. Maar al snel bleek dat het overgedragen archief niet volledig was. Wellicht bewaren vroegere medewerkers of mandatarissen thuis nog materiaal en zijn op het partijsecretariaat niet alle hoeken en kanten voldoende gecheckt.

Een eerste belangrijke aanvulling kwam er midden 2008. Op het partijsecretariaat van Groen! werd een grote collectie video's bewaard, die zich deels in zeer slechte toestand bevonden. Het ging om ruim 200 banden die kunnen opgedeeld worden in 4 reeksen: een zeer heterogene verzameling van videobanden die de partij (ongevraagd) kreeg toegestuurd, opnames van de publieke en commerciële omroepen die te maken hebben met Agalev, eigen opnames van activiteiten zoals congressen en verkiezingsmeetings en ten slotte een groot aantal video's van de uitzendingen van de GrOm, de Groene Omroep. De twee laatste reeksen kwamen in aanmerking voor digitalisering. In 2008 kwam er een mogelijkheid om dit te doen en de video's zijn ondertussen naar Amsab-ISG overgebracht.

Nu een overzichtslijst van het archief is afgewerkt, kan de prospectie naar aanvullingen beginnen. Het vervolledigen van het archief is daarbij natuurlijk de eerste bedoeling. Maar tegelijk zal die zoektocht de mogelijkheid bieden om het archief te confronteren met de verhalen en getuigenissen van mensen die bij Agalev betrokken waren. Want niemand gelooft dat in een archief, hoe volledig ook, het gehele verhaal van een politieke partij te vinden is, de archivaris nog het minst van al.

- (1) Mieke Vogels in *Knack*, 05/11/2008, p. 25.
- (2) M. SWYNGEDOUW & D. JACOBS, Het falen van Agalev bij de verkiezingen van 18 mei 2003. In: *Samenleving en Politiek*, 10(2003)7, p. 30.
- (3) Zie: P. CREVE, Het archief van Agalev. In: *Brood en Rozen*, 9(2004)4, p. 75-77.
- (4) Zie: E. DULLAERS, *Duwvaart: moord op de Kempen. Bewegingen rond het duwvaartkanaal Oelegem-Zandvliet en het ontstaan van een Groene Partij in Vlaanderen*, UGent, licentiatsverhandeling, 2005.
- (5) L. VERSTEYLEN, *Memoires – Agalev – Strekking donkergroen 1977-1987*, Leuven: Davidsfonds, 2002, p. 13.
- (6) K. DESCHOUWER, *De wortels van de democratie: Agalev op zoek naar een goede vorm*, Antwerpen/Baarn: Hadewijch, 1996, p. 85-86.
- (7) L. VERSTEYLEN, *Memoires [...]*, p. 34.
- (8) K. DESCHOUWER, *De wortels van [...]*, p. 87.
- (9) Dat is bijv. het geval op de Nederlandse versie van Wikipedia: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Groen!> (laatst geraadpleegd op 24/08/2009).
- (10) F. Janssens & R. Willems, *Tussen droom en daad - 10 jaar Agalev in het parlement*, Brussel: vzw Ploeg, 1991.
- (11) *Beginselverklaring: geweldloos, ecologisch, basisdemocratisch*, Brussel: Agalev, 1982.
- (12) K. DESCHOUWER, *De wortels van [...]*, p. 12.
- (13) K. DESCHOUWER, *De wortels van [...]*, p. 71-72.
- (14) K. DESCHOUWER, *De wortels van [...]*, p. 19.
- (15) Overzicht congressen Agalev en Groen!, ongepubliceerd werkdokument van het secretariaat, [2008] en Congresresoluties van de Vlaamse politieke partijen, 5. Agalev 1982-1994, UGent, Vakgroep Politieke Wetenschappen, Gent, 1995.
- (16) *Beginselverklaring [...]*, p. 15.
- (17) Dit gedeelte is voornamelijk gebaseerd op: K. DESCHOUWER, *De wortels van [...]*, p. 85-119 en op informatie uit de stukken van het archief zelf.
- (18) K. DESCHOUWER, *De wortels van [...]*, p. 122-129.
- (19) P. CREVE, Het archief van [...], p. 75.
- (20) Overzicht congressen Agalev en Groen!, ongepubliceerd werkdokument van het secretariaat, [2008].